

Meyerbeer a Girona

Text > **DANI CORTÉS**

A finals del segle XIX i principis del XX, l'òpera era un fet indispensable a Girona, especialment per Fires. Aquest article, centrat en la figura de Giacomo Meyerbeer (1791-1864), és un petit exemple de tots els cèlebres compositors que es varen representar al Teatre Municipal. Ha estat realitzat tenint com a base la premsa local, especialment *La Lucha* i el *Diario de Gerona*, entre d'altres. També cal destacar un curós treball d'Enric Claudi Girbal publicat el 1893 a la *Revista de Gerona*, segurament l'únic estudi cronològic de representacions d'òpera a Girona fins al dia d'avui.

El Teatre Municipal va ser inaugurat el dia de Sant Narcís de 1860 amb l'òpera *La Traviata*, de Verdi. A Girona, el teatre tenia dos períodes importants, la Pasqua i les Fires de Sant Narcís, i era freqüent que les companyies operístiques fessin estada a la nostra ciutat en aquestes dates tan assenyalades. Unes Fires sense òpera eren llavors una cosa absolutament impensable.

Les partitures belcantistes triomfaven a Girona igualment que a tot arreu, però també varen passar per l'escena gironina compositors famosíssims aleshores però avui força oblidats, com Mercadante, Halévy i Meyerbeer. Cal esmentar que les òperes, fos quina fos la procedència, es cantaven llavors sempre en italià i amb grans talls, fins i tot d'actes sencers. Així mateix passà amb les obres de Jacob Beer, més tard conegut com a Giacomo Meyerbeer (Berlín, 1791 - París, 1864).

Girona també espera *L'Africaine*

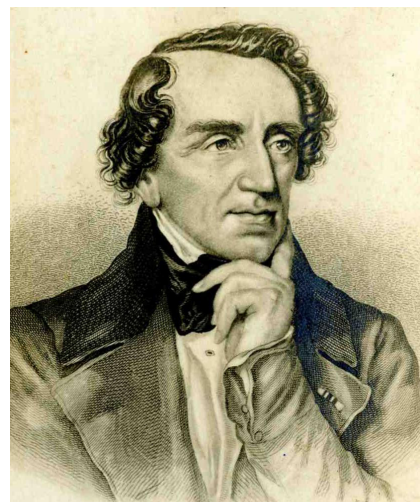
Els primers registres d'una obra de Meyerbeer a Girona els trobem el 1888, quan una companyia d'òpera italiana, capitanejada pel mestre Mangiagalli, hi presentà *L'Africaine* (1865), l'obra pòstuma del compositor. Tots els mitjans de la companyia i del teatre es varen posar al servei de la grandiosa i complicada partitura, fins i tot suspent algun dia funcions d'altres òperes (una *Traviata* va caure) per tenir temps suficient d'assaig. Els dies anteriors a l'estrena, la premsa gironina ja preveia una gran concurrència de públic davant l'extraordinari acte cultural. També les crítiques posteriors varen

ser molt positives; destacaven la direcció de Mangiagalli i el duo de l'acte quart, que va obligar a aixecar el teló davant l'allau d'aplaudiments. Cal recordar que aquest és el famós duo que inspirà la divertida sarsuela *El dúo de la Africana*, amb música de Manuel Fernández Caballero.

Tornarem a trobar *L'Africaine* en diverses temporades gironines entre 1893 i 1910. És molt curiosa la crítica d'aquestes darreres representacions al diari *La Lucha*, signada per un humorístic i mordaç personatge anomenat Racorni, que, a més a més dels valors artístics dels intèrprets, ens esmenta que «la empresa, deseosa de presentar las obras a todo lujo, ha traído acumuladores y reflectores eléctricos de los cuales no ha podido hacer uso por falta de fuerza en la luz, lo cual es vergonzoso en extremo. A ti te lo cuento empresa de electricidad y en voz alta, pues demostrado está que eres sorda ó no quieres oír, que es mayor el pecado».

I encara restarien un parell de funcions disperses, el 1919 i el 1932. En aquesta última hi va actuar el llavors famós tenor gironí Amador Famadas

El públic de principis del segle XX ja no era el de finals del XIX i Meyerbeer començava a perdre la partida davant d'altres compositors

>> Giacomo Meyerbeer.

(Font: ARXIU DE L'INSTITUT DEL TEATRE)

(Girona, 1889 - Barcelona, 1962), que va fer carrera internacional, principalment a Itàlia. En el llarg article que li dedicà el diari *L'Autonomista* es pot traçar el seu perfil artístic. El cantant rememorava la seva joventut a Girona: «En Famadas [...] recorda se'l feia actuar ja de tenor en els teatres d'aficionats que aleshores hi havia a Girona, i estimulats per aquestes representacions començà a estudiar solfeig amb el mestre Frigola, i, aconsellat es dedicà al teatre, els mestres del Conservatori del Liceu de Barcelona li oferiren ensenyança gratuïta».

Emili Grahit porta *Les Huguenots*

És curiós veure com *Les Huguenots* (estrenada a París el 1836) va arribar a Girona. A principis d'octubre de 1889, diversos rumors s'estenien entre els gironins sobre la possibilitat que

>> El Teatre Municipal de Girona ha acollit fins a quaranta-dues representacions d'obres de Meyerbeer. (Autoria: JORDI S. CARRERA)

l'òpera faltés a Fires. L'Ajuntament i el seu alcalde en última instància (en aquest cas, el recordat Emili Grahit) eren els responsables que al Teatre no hi hagués òpera, un esdeveniment que tothom esperava en unes dates tan assenyalades. «No dejaria de ser chocante que en tiempos del señor Grahit se quedara Gerona sin compañía en el Teatro» (*La Lucha*, 16.10.1889).

Però era una cosa inadmissible, i els representants de l'Ajuntament aviat varen visitar Barcelona amb la finalitat de trobar alguna companyia d'òpera italiana a la qual reclutar. El viatge va ser fructífer, ja que el 2 de novembre el diari *El Independiente* va anunciar que «para el lunes se prepara la importante ópera *Gli Hugonotti*. Para el martes la misma función. A las 8 y media».

L'òpera, basada en la brutal matança parisenca de Sant Bartomeu del 1572, es va representar tres vegades aquella temporada, els dies 4, 5 i 6 de novembre. Les crítiques ens mostren l'èxit d'aquelles funcions i destaquen el poc temps d'assaig que va tenir la companyia, l'inadequat teatre, la dificultat de la partitura i l'extraordinària batuta del director de la companyia, el senyor Vehils, que s'arriba a qualificar com a mestre de *primitivo cartello*.

L'obra tornaria la temporada de Fires de 1891, entre les queixes per la pu-

Les òperes, fos quina fos la procedència, es cantaven sempre en italià i amb grans talls, fins i tot d'actes sencers

jada abusiva i injustificada del preu de les entrades i que «el público lamentaba la hora que se le obligó a retirar, pues terminó la función del primer día a la una y cuarto dada» (*Diario de Gerona*, 29.9.1891), i això quan la funció havia començat a les 8 del vespre.

Les Huguenots seguiria estant present a diverses temporades finals entre 1893 i 1900. D'aquesta darrera presentació és interessant llegir una crítica apareguda a *Lo Geronés*, on amb el curiós català de llavors se'ns descriu com era l'ambient de Fires l'any en què començava el segle xx. L'extens article està signat per F. Bosch i Armet.

«Aquest any he vingut á firas ab una miqueta d'antipaci6. [...] Al Casino Gerundense's preparan los salons pera'l dos balls que aquesta temporada celebra aquella distingida societat y que tenim obert lo Teatre Principal.

>> Joaquim Vehils va dirigir algunes de les obres de Meyerbeer representades al Teatre Municipal. (Font: ARXIU DE L'INSTITUT DEL TEATRE)

Deixém que s'arreglin los salons del Casino y aném al Teatre: aquest any l'empresa ha fet tot lo possible per'obsequiar als gironins, y los gironins l'hi han contestat abonantse desseguida, de tal modo que'hi ha distinguidas familias que s'han quedat in albis. Per are l'empresa'us ha servit tres plats: *Hugonots*, *Lucia di Lamermóor* y *Cavalleria Rusticana*. L'òpera del gran

>> El tenor gironí Amador Famadas.
(Font: FORGOTTEN OPERA SINGERS)

Meyerbeer tots l'hem vista moltes vegades y no obstant á tots nos agrada.» Finalment, l'òpera encara es veuria el 1901 i 1907. Si afalagador era l'anterior article, sinistre i demolidor és el que va aparèixer a l'*Heraldo de Gerona* durant les representacions del 1901 i que ja ens mostra l'antisemitisme intransigent que s'estava despertant llavors i que portaria Meyerbeer a l'oblit més absolut. S'observarà que tot el text està basat en supòsits bastant racistes.

«La difícil partitura *Gli ugonotti* del maestro aleman Meyerbeer fué anunciada al público despues de cantarse *Aida* con el esmero y propiedad de que ya hablamos en nuestra crónica última.

»Escenario idéntico é iguales intérpretes, parecía natural que esta obra obtuviera el éxito de la grandiosa de Verdi, pero no fué así, cosa que no extrañamos pues colocada tan cerca de «*Aida*» el contraste no favorece la obra del judio aleman, como no puede ponerse frente á una partitura escrita con sinceridad y convicción artisticas por un temperamento tan dramático como Verdi, con las obras del escritor semita, sin convicciones, á las cuales preside un eclecticismo especulativo.»

Dinorah o l'òpera de la boja de la cabra
Le Pardon de Ploërmel, de 1859 (més coneguda pel títol de la traducció italiana, *Dinorah*), va ser una òpera de Meyerbeer que també es va representar a Girona. L'obra té un dels arguments més delirants de tota la història: la protagonista és una pobra pastora

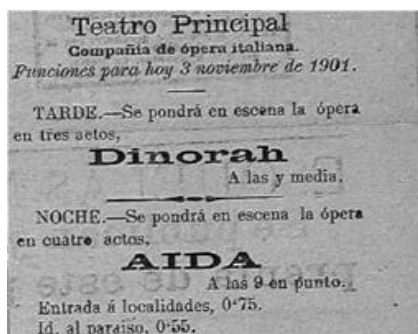
>> Caricatura del tenor Carlos Mangiagalli. (Font: ARXIU DANI CORTÉS)

que ha perdut el seny i vaga desconsolada pels boscos de Ploërmel (Bretanya) amb la seva cabra Bellah. Amb aquesta estranya temàtica, Meyerbeer aconseguí compondre una obra bucòlica i fantasiosa amb un domini orquestral fascinant.

Els primers registres de les representacions a Girona d'aquesta òpera que han arribat als nostres dies són de 1890. D'aquella temporada firal es destacà «la preciosa òpera *Dinorah* de difícil ejecució, pues que la originalidad de su partitura no admite medianías, [...] caminos difíciles de la clave floreada de inmensos sostenidos y bemoles, que el inmortal

Meyerbeer se empeñó en sembrar en el pentagrama fruto de su inspirada imaginación» (*El Independiente*, 22.10.1890). També es remarcà el treball del ja esmentat mestre Vehils: «Muy bien la orquesta que con tanto acierto dirige el maestro Vehils á quien es debido el ajuste que en la misma se observa, así como el éxito que tuvo la representación de la mencionada obra, logrando que el público saliera satisfecho de su audición» (*El Posibilista*, 9.11.1890).

L'obra encara es repetiria el 1901 en sessió de tarda abans d'*Aida*, el 3 de novembre, però amb uns resultats força desastrosos. «El espectáculo que se

>> Anunci de l'òpera Dinorah a la premsa.
(Font: ARXIU DANI CORTÉS)

ofreïa era lamentable i entendem que el públic de Girona és digne per tots conceptes de les respectes i la consideració de empreses» (*Heraldo de Gerona*, 14.11.1901). Poquíssimes dades es troben d'aquesta malaurada representació.

El diable a Girona

1891 va ser l'any del centenari del naixement de Meyerbeer i també va ser l'any en què la seva òpera *Robert le diable* (1831) arribà a Girona, en dues úniques representacions. La companyia estava capitanejada pel baix gironí Narcís Serra, avantpassat de l'exministre socialista, que cantà el demoníac personatge de Bertram. Ja mesos abans de l'estrena gironina, els diaris locals estaven entusiasmats davant l'esperat retorn d'un fill tan il·lustre de la ciutat: «Nuestro antiguo amigo, el noble Bajo de ópera D. Narciso Serra, cuya fama de artista no se le puede negar, en vista de los gratos recuerdos que tiene de Gerona, ha organizado una temporada teatral extraordinaria para solo seis funciones como despido antes de cumplir con los compromisos que tiene contraídos para trasladarse a Rusia, Alemania y Olanda, en donde está llamado para formar parte al lado de las célebres Nevada y Patti» (*La Provincia*, 23.8.1891).

De les dues funcions gironines de l'òpera, l'última va ser a benefici de Narciso Serra. El públic aplaudí emocionat el treball del seu conciutadà. «A este se le obsequió en el tercer acto con varias coronas de laurel y diversos regalos. Durante el resto de la función se le tributaron muchos aplausos en diferentes escenas» (*Diario de Gerona*, 6.10.1891).

>> Una partitura de Les Huguenots. (Font: ARXIU CASINO DE GIRONA)

Profecies sobre l'oblit de Meyerbeer

Le prophète (1849) representa l'apoteosi de l'art meyerbeerian. Degut a això va ser l'obra que va rebre crítiques més ferotges dels seus contemporanis, començant per Schumann i continuant per Wagner, a qui segurament l'estrena el va empenyer a escriure un dels assajos musicals més ferotges i racistes mai publicats: *Das Judenthum in der Musik* ('El judaisme a la música').

A Girona també s'hi va representar, i segons els registres disponibles, en una única representació no gaire afortunada per Fires del 1909. «*Il Profeta* no es obra para el Teatro Principal de nuestra ciudad ni la presentación escénica en decorado y comparsaría que el espectáculo requiere para dar al mismo toda la grandiosidad de la obra, ni la nutrida orquesta y numerosa masa coral que conviene para los más importantes parajes de la partitura están a la disposición de ninguna empresa de las que pueden arrendar nuestro Teatro» (*Diario de Gerona*, 4.11.1909).

El públic de llavors ja no era el de finals del XIX i Meyerbeer començava a perdre la partida davant la importància d'altres compositors. «La música de Meyerbeer es de las que no se pega a pesar de ser inspirada y vibrante; y el público prefiere la armonía de *La Bohème* ó de *Ernani* a la acritud de la partitura de *Il Profeta* que no se saborea ni se asimila con facilidad» (*La Lucha*, 3.11.1909).

El que succeïa a Girona era el mateix que passava a la resta d'Europa. Les llums de l'èxit començaven a tan-

car-se per a Meyerbeer. Quedava per endavant un convuls segle amb esdeveniments que encara enfonsarien més la música del compositor en un oblit gairebé total. L'arribada del nazisme i la declaració del compositor com a *Entartete Musik* ('música degenerada') va ser el cop definitiu en aquest oblit.

La Meyerbeer Renaissance

No seria fins ben entrada la segona meitat del segle XX quan trobem alguns tímids intents de recuperació de la seva música. En aquest sentit cal destacar *Les Huguenots* a Milà el 1962, o *L'Africaine* a Barcelona el 1977, entre d'altres. I, més recentment, *Robert le diable* (París, 1985, i Berlín, 2000) i *Les Huguenots* (Montpeller, 1990, i Brussel·les, 2011).

En els últims anys, especialment des d'Alemanya, ha començat una veritable Meyerbeer Renaissance, de la qual el cicle dut a terme a la Deutsche Oper de Berlín entre 2014 i 2017 pot ser l'exemple més destacat. La passió per escoltar les obres d'aquest compositor també s'estén per petits teatres de ciutats de províncies, com Essen, Chemnitz, Würzburg o Frankfurt.

Feliçment, el passat 2018 *Les Huguenots* va tornar al lloc on va néixer, l'Òpera de París, després de més de vuitanta anys sense representar-s'hi. Curiosament, el lloc on va aconseguir una fita mai igualada abans: ser la primera òpera de la història en ser representada mil vegades. Aquest rècord l'aconseguí el 21 de març de 1903.